MAC BA Museu d'Art Contemporani de Barcelona

Polítiques de la víctima

Poètiques del cinema documental en els anys trenta

Programa de cinema
29 d'octubre - 17 de desembre de 2008
Dimecres a les 19.30 h
(Excepte 3 i 10 de desembre)

Fotogrames de *Coal Face* (1935)

PRESENTACIÓ

Aquest programa presenta el panorama de l'expansió de les pràctiques documentals a Europa i als Estats Units al llarg de la dècada crucial dels anys trenta, i incideix en la manera en què les tensions polítiques d'aquesta dècada es tradueixen en diverses formes d'abordar la representació dels més desfavorits i les classes populars.

D'ençà que John Grierson, fundador del moviment documental britànic a finals dels anys vint, va definir el documental com el «tractament creatiu de l'actualitat», aquest s'ha constituït en l'opinió pública com un gènere històricament indissociable de la representació de les classes populars. Encara que el moviment britànic recull la formulació pública i autoconscient del gènere, cal no oblidar que, de fet, es va configurant des de l'última dècada del segle XIX. L'era «prehistòrica» del documental, que abasta del 1890 al 1920, és indissociable de les lluites pels drets civils i per la implementació i primer desenvolupament de l'Estat del benestar modern a Occident, així com dels moviments revolucionaris que triomfen el 1917. La ideologia de canvi social és, per tant, inherent al gènere documental i a la seva evolució històrica. D'aquí se'n deriven principalment els debats sobre l'ètica i la política del gènere, que n'expliquen la naturalesa d'«art democràtic».

Les víctimes de la societat són el subjecte per excel·lència del gènere documental. En aquest sentit, es pot plantejar que el gènere es constitueix històricament per representar aquests subjectes, i que instaura una «tradició de la víctima». No obstant, podem establir posicions divergents o antagòniques respecte aquesta concepció. Així, enfront del corrent griersonià, liberal i paternalista, discorre un altre corrent vinculat al moviment internacional dels treballadors, origen de diversos tipus d'associacions amateurs que proliferen al nord d'Europa i arriben als Estats Units. Aquestes lligues promouen la cultura de la imatge entre les classes treballadores, busquen formes d'emancipació a través de l'autorepresentació i intenten superar el model paternalista.

El programa presenta un recorregut que arrenca amb els pioners russos –com Dziga Vertov i Esther Shub– i americans –com Robert Flaherty–, i conclou amb els documentals sobre la Depressió americana al llindar de la Segona Guerra Mundial, per presentar un panorama de les retòriques del gènere i la seva evolució al llarg d'aquest període. Les pràctiques inclouen una multiplicitat de registres, des de nocions de cinema informatiu i ús de materials d'arxiu fins a llenguatges lírics de gran abstracció. Les formes de persuasió inherents al documental varien força, encara que la figura del subjecte popular com a víctima ha estat un element central en la forma d'interpel·lació pública que busca aquest gènere.

PROGRAMA DE CINEMA

Projeccions, dimecres a les 19.30 h

Auditori MACBA

29 d'octubre

PADENIYE DINASTI ROMANOVIKH
(La caiguda de la dinastia Romanov)
Esther Shub, 1927, 90'

A través d'un muntatge d'imatges d'arxiu, entre el 1912 i el 1917, la pel·lícula d'Esther Shub descriu la vida de la família de l'últim tsar rus i mostra les contradiccions de la societat prerevolucionària.

5 de novembre

KINONEDELJA
(Cinema- setmana)
Dziga Vertov, 1918-1920, 100'

KINO PRAVDA
(Cinema-Veritat)
Dziga Vertov (selecció), 1922, 17'

El 1918, el Comitè de Cinema de Moscú contracta Vertov com a secretari i arriba a ser redactor en cap del *Kinonedelja*, el primer diari soviètic d'actualitat cinematogràfica. El 1922, Vertov va començar la sèrie de noticiaris *Kino-Pravda* (Cinema-Veritat), en què va filmar tota mena de llocs públics, sovint amb càmera oculta i sense demanar permís. El mateix any havia publicat la seva teoria del cinema ull, que rebutja tots els elements del cinema convencional per tal de captar la «veritat» cinematogràfica, a través del muntatge de fragments de l'actualitat en petits talls sense lògica aparent, que desafien la temporalitat de la visió natural i de les estructures del pensament.

12 de novembre

DRIFTERS
(Pescadors a la deriva)
John Grierson, 1929, 50'

INDUSTRIAL BRITAIN
(Anglaterra industrial)
Robert Flaherty i John Grierson, 1933, 21'

COAL FACE
(Cara de carbó)
Alberto Calvancanti, 1935, 12'

HOUSING PROBLEMS
(Problemes d'habitatge)
E.H. Ansteey i Arthur Elton, 1935, 13'

NIGHT MAIL
(Correu nocturn)
Harry Watt i Basil Wright, 1936, 24'

Aquesta sessió presenta alguns treballs del Moviment Documental Britànic, escola dirigida per John Grierson, l'obra del qual es considera un antecedent del neorealisme italià i del Free Cinema anglès. Com a resultat del suport estatal, el gènere va madurar i va establir una relació més propera amb el públic mitjançant la inclusió d'entrevistes i recreacions dramatitzades de fets, en un estil precursor dels actuals docudrames televisius, com s'aprecia a *Housing problems* i *Night Mail*.

19 de novembre

DE BRUG
(El pont)
Joris Ivens, 1928, 11'

PHILIPS RADIO
(Simfonia industrial)
Joris Ivens, 1931, 36'

LES MAISONS DE LA MISÈRE
(Les cases de la misèria)
Henri Storck, 1945, 33'

Un dels pioners del documental, Joris Ivens (Nijmegen, 1898 París, 1988), va utilitzar el mitjà cinematogràfic per reflexionar sobre temes com el socialisme soviètic, la guerra civil espanyola, la lluita d'Indonèsia per la independència i les revolucions de Cuba i la Xina. La primera pel·lícula se centra en un pont llevadís del Köningshaven a Rotterdam, mentre que *Philips radio* mostra el modern procés de producció a les fàbriques de ràdios d'Eindhoven. La pel·lícula de Henri Storck, deixeble de Flaherty, codirector de *Misère au Borinage* amb Ivens i pioner del muntatge belga, retrata i denuncia l'existència d'un cinturó de barraques als suburbis de Brussel·les.

26 de novembre

FIESTAS CRISTIANAS, FIESTAS PROFANAS
José Val del Omar, 1934-1935, 36'

LAS HURDES, TIERRA SIN PAN
Luis Buñuel, 1932, 27'

THE SPANISH EARTH
(La terra espanyola)
Joris Ivens, 1937, 53'

Aquesta sessió dedicada a Espanya mostra un exemple de la col·laboració de Val del Omar amb les Misiones Pedagógicas, un projecte educatiu espanyol creat el 1931 al si del Museo Pedagógico Nacional i de la Segona República Espanyola, i inspirat en la filosofia de la Institución Libre de Enseñanza. Del mateix any és el cru documental de Buñuel sobre la situació d'endarreriment que es vivia a Las Hurdes, basat en un monumental estudi d'antropologia humana de Maurice Legendre. El documental d'Ivens, un dels més importants sobre la guerra civil espanyola, va comptar amb la fotografia de John Ferno, l'edició de Helen van Dongen i els comentaris d'Ernest Hemingway.

10 de desembre

FILM AND PHOTO LEAGUE. 1931-1934
Worker's Newsreel, Unemployment Special
1931, 7'

National Hunger March
1931, 11'

Detroit Workers News Special 1932: Ford Massacre
1932, 7'

Hunger: The National Hunger March to Washington
1932, 18'

America Today The World in Review
1932-1934, 11'

Bonus March
1932, 12'

REDES
Paul Strand, 1942, 88'

La Film and Photo League va ser un moviment que va explorar i va estendre els conceptes de fotografia social i documental als Estats Units des del 1936 fins a la seva desaparició, el 1951. Es va originar en el moviment internacional de fotografia obrera nascut dins l'escena política radical de final dels anys vint a Alemanya. El propòsit inicial era proveir la premsa d'esquerres d'imatges de les vagues i manifestacions polítiques, però el 1936, a Nova York, els membres de la Film and Photo League es van reorganitzar i van redirigir la seva atenció a la documentació de la forma de vida de la classe treballadora. La sessió inclou *Redes*, de Paul Strand, un dels seus cinastes més destacats. Amb un estil deutor de Flaherty, aquesta pel·lícula, encarregada pel govern mexicà, explica la història de la revolta d'unes pescadores a Veracruz.

17 de desembre

THE RIVER
(El riu)
Pare Lorentz, 1937, 31'

THE LAND
(La terra)
Robert Flaherty, 1939-1942, 51'

Aquestes pel·lícules són una mostra del treball dels cineastes del *new deal* nord-americà a mitjans dels anys trenta, moment en què el president Franklin D. Roosevelt va llançar una campanya de difusió per informar els ciutadans de l'abast de les mesures econòmiques establertes per pal·liar la greu crisi econòmica del 1929. Tant *The river* com *The land* tracten de la degradació i l'erosió del riu Mississipí per cultius abusius, i totes dues responen a encàrrecs del Departament d'Agricultura dels Estats Units. La pel·lícula de Lorentz acaba amb una sèrie de consells als agricultors sobre l'ús de noves tècniques. Tanmateix, el Departament va desestimar la pel·lícula de Flaherty, que només es va projectar al MoMa.

Informació

Auditori MACBA (Pl. Joan Corominas, s/n)
Preu: una sessió: 2 € / Abonament: 12 €
Amics del MACBA: gratuït
Aforament limitat / mrubio@macba.es
Tel: 93 412 14 13 / www.macba.es

Programa subjecte a canvis d'última hora.
Les pel·lícules es projectaran en l'idioma original subtitulades en català.

Organitza

Museu d'Art Contemporani de Barcelona
Plaça dels Àngels, 1
08001 Barcelona
Tel: 93 481 33 58
www.macba.es

Patrocinador de comunicació

LA VANGUARDIA

Amb el suport de

maumau UNDERGROUND
www.maumaubarcelona.com

MAC BA Museu d'Art Contemporani de Barcelona

Políticas de la víctima

Poéticas del cine documental de los años treinta

Programa de cine
29 de octubre - 17 de diciembre de 2008
Miércoles a las 19.30 h
(Excepto 3 y 10 de diciembre)

Fotogramas de *Coal Face* (1935)

PRESENTACIÓN

Este programa presenta el panorama de la expansión de las prácticas documentales en Europa y Estados Unidos a lo largo de la década crucial de los años treinta, e incide en cómo las tensiones políticas de esta década se traducen en diferentes formas de abordar la representación de los desfavorecidos y las clases populares.

Desde que John Grierson, fundador del movimiento documental británico a finales de los años veinte, definiera el documental como el «tratamiento creativo de la actualidad», este se ha constituido en la opinión pública como un género históricamente indisociable de la representación de las clases populares. Aunque el movimiento británico recoge la formulación pública y autoconsciente del género, no hay que olvidar que éste, de hecho, se va configurando desde la última década del siglo XIX. La era «prehistórica» del documental, que abarca de 1890 a 1920, es indisociable de las luchas por los derechos civiles y por la implementación y primer desarrollo del Estado de bienestar moderno en Occidente, así como de los movimientos revolucionarios que triunfan en 1917. La ideología de cambio social es, por tanto, inherente al género documental y a su evolución histórica. De aquí se derivan principalmente los debates sobre la ética y la política del género, que explican su naturaleza de «arte democrático».

Las víctimas de la sociedad son el sujeto por excelencia del género documental. En este sentido, se puede plantear que el género se constituye históricamente para representar a tales sujetos, y que instaura una «tradición de la víctima». No obstante, podemos establecer posiciones divergentes o antagónicas respecto a esta concepción. Así, frente a la corriente griersoniana, liberal y paternalista, discurre otra corriente vinculada al movimiento internacional de los trabajadores, origen de varios tipos de asociaciones amateurs que proliferan en el norte de Europa y llegan a Estados Unidos. Estas ligas promueven la cultura de la imagen entre las clases trabajadoras, buscan formas de emancipación a través de la autorrepresentación e intentan superar el modelo paternalista. El programa presenta un recorrido que arranca con los pioneros rusos –como Dziga Vertov y Esther Shub– y americanos –como Robert Flaherty– y concluye con los documentales sobre la Depresión americana en el umbral de la Segunda Guerra Mundial, para presentar un panorama de las retóricas del género y su evolución a lo largo de este periodo. Las prácticas abarcan una multiplicidad de registros, desde nociones de cine informativo y uso de materiales de archivo hasta lenguajes líricos de gran abstracción. Las formas de persuasión inherentes al documental han sido diversas, aunque la figura del sujeto popular como víctima ha sido un elemento central en el modo de interpelación pública que busca el género.

PROGRAMA DE CINE

Proyecciones, miércoles a las 19.30 h

Auditorio MACBA

29 de octubre

PADENIYE DINASTI ROMANOVIKH
(La caída de la dinastía Romanov)
Esther Shub, 1927, 90'

A través de un montaje de imágenes de archivo, entre 1912 y 1917, la película de Esther Shub describe la vida de la familia del último zar ruso y muestra las contradicciones de la sociedad prerrevolucionaria.

5 de noviembre

KINONEDELJA
(Cine-semana)
Dziga Vertov, 1918-1920, 100'

KINO PRAVDA
(Cine-Verdad)
Dziga Vertov (selección), 1922, 17'

En 1918, el Comité del Cine de Moscú contrata a Vertov como secretario y llega a ser redactor jefe del *Kinonedelija*, el primer periódico soviético de la actualidad cinematográfica. En 1922, Vertov comenzó la serie de noticiarios *Kino-Pravda* en los que filmó todo tipo de lugares públicos, en ocasiones con cámara oculta y sin pedir permiso. Ese mismo año publica su teoría del Cine-Ojo, que rechaza todos los elementos del cine convencional, para captar la «verdad» cinematográfica, a través de un montaje de fragmentos de actualidad, que desafía la temporalidad de la visión natural y las estructuras del pensamiento.

12 de noviembre

DRIFTERS
(Pescadores a la deriva)
John Grierson, 1929, 50'

INDUSTRIAL BRITAIN
(Inglaterra industrial)
Robert Flaherty y John Grierson, 1933, 21'

COAL FACE
(Cara de carbón)
Alberto Calvancanti, 1935, 12'

HOUSING PROBLEMS
(Problemas de vivienda)
E.H. Ansteey y Arthur Elton, 1935, 13'

NIGHT MAIL
(Correo nocturno)
Harry Watt y Basil Wright, 1936, 24'

Esta sesión presenta algunos trabajos del Movimiento Documental Británico, escuela dirigida por John Grierson, cuya obra se considera un antecedente del neorrealismo italiano y del Free Cinema inglés. Como resultado del apoyo estatal, el género maduró y estableció una relación más cercana con el público mediante la inclusión de entrevistas y recreaciones dramatizadas de hechos, en un estilo precursor a los actuales docudramas televisivos, como se aprecia en *Housing problems* y *Night Mail*.

19 de noviembre

DE BRUG
(El puente)
Joris Ivens, 1928, 11'

PHILIPS RADIO
(Sinfonía industrial)
Joris Ivens, 1931, 36'

LES MAISONS DE LA MISÈRE
(Las casas de la miseria)
Henri Storck, 1945, 33'

Uno de los pioneros del documental, Joris Ivens (Nijmegen, 1898 - París, 1988), utilizó el medio cinematográfico para reflexionar sobre temas como el socialismo soviético, la guerra civil española, la lucha de Indonesia por la independencia y las revoluciones de Cuba y China. La primera película se centra en un puente levadizo del Köningshaven en Rotterdam, mientras que *Philips radio* muestra el moderno proceso de producción en las fábricas de radios en Eindhoven. La película de Henri Storck, discípulo de Flaherty, codirector de *Misère au Borinage* con Ivens y pionero del montaje belga, retrata y denuncia la existencia de un cinturón de chabolas en los suburbios de Bruselas.

26 de noviembre

FIESTAS CRISTIANAS, FIESTAS PROFANAS
José Val del Omar, 1934-1935, 36'

LAS HURDES, TIERRA SIN PAN
Luis Buñuel, 1932, 27'

THE SPANISH EARTH
(La tierra española)
Joris Ivens, 1937, 53'

Esta sesión dedicada a España muestra un ejemplo de la colaboración de Val del Omar con las Misiones Pedagógicas, un proyecto educativo español creado en 1931 en el seno del Museo Pedagógico Nacional y de la Segunda República Española e inspirado en la filosofía de la Institución Libre de Enseñanza. Del mismo año es el crudo documental de Buñuel sobre la situación de atraso en que permanecían Las Hurdes, basado en un monumental estudio de antropología humana de Maurice Legendre. El documental de Ivens, uno de los más importantes sobre la guerra civil española, contó con la fotografía de John Ferno, la edición de Helen van Dongen y los comentarios de Ernest Hemingway.

10 de diciembre

FILM AND PHOTO LEAGUE. 1931-1934
Worker's Newsreel, Unemployment Special
1931, 7'

National Hunger March
1931, 11'

Detroit Workers News Special 1932: Ford Massacre
1932, 7'

Hunger: The National Hunger March to Washington
1932, 18'

America Today

The World in Review
1932-1934, 11'

Bonus March
1932, 12'

REDES
Paul Strand, 1942, 88'

La Film and Photo League fue un movimiento que exploró y extendió los conceptos de fotografía social y documental en Estados Unidos de 1936 a 1951, y que se origina en el movimiento internacional de fotografía europeo nacido en la escena política radical de finales de los años veinte en Alemania. El propósito inicial era proveer imágenes de las huelgas y manifestaciones políticas a la prensa de izquierdas, pero en 1936, en Nueva York, los miembros de la Film and Photo League se reorganizaron y redirigieron su atención a documentar la forma de vida de la clase trabajadora. La sesión incluye *Redes*, de Paul Strand, uno de sus cineastas más destacados. Con un estilo deudor de Flaherty, esta película, encargada por el gobierno mexicano, cuenta la historia de la sublevación de unas pescadoras en Veracruz.

17 de diciembre

THE RIVER
(El río)
Pare Lorentz, 1937, 31'

THE LAND
(La tierra)
Robert Flaherty, 1939-1942, 51'

Estas películas son una muestra del trabajo de los cineastas del *new deal* norteamericano a mediados de los años treinta, momento en el que el presidente Franklin D. Roosevelt lanzó una campaña de difusión para informar a los ciudadanos del alcance de las medidas económicas establecidas para paliar la grave crisis económica de 1929. Tanto *The river* como de *The land* tratan de la degradación y la erosión del río Misisipí por cultivos abusivos y ambas fueron encargos del Departamento de Agricultura de Estados Unidos. La película de Lorentz termina con una serie de consejos sobre el uso de nuevas técnicas para los agricultores. Sin embargo, el Departamento desestimó la película de Flaherty, que solo se proyectó en el MoMa.

Información

Auditorio MACBA (Pl. Joan Corominas, s/n)
Precio de una sesión: 2 € / Abono: 12 €
Amics del MACBA: gratuito
Aforo limitado / mrubio@macba.es
Tel: 93 412 14 13 / www.macba.es

Programa sujeto a cambios de última hora.
Las películas se proyectarán en el idioma original subtituladas en catalán.

Organiza

Museu d'Art Contemporani de Barcelona
Plaça dels Àngels, 1
08001 Barcelona
Tel: 93 481 33 58
www.macba.es

Patrocinador de comunicación

LA VANGUARDIA

Con el soporte de

maumau UNDERGROUND
www.maumaubarcelona.com

avanti avanti